

11471
120

C. JSTRATI

DAVILA

BUCURESCI

TIPO-LITOGRAFIA DOR. P. CUCU

8, Bulevardul Elisabeta, 8.

1885.

P

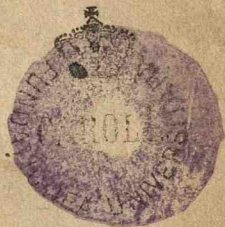
Inu.A. 51.786

C. JSTRATI

1956

DAVILA

48.367

Donațiunea
ION BOGDAN

BUCURESCI

TIPO-LITOGRAFIA DOR. P. CUCU

8, Bulevardul Elisabeta, 8.

1885.

CONTROL 1957

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota 47172

ec 192 / 09

DAVILA

B.C.U. Bucuresti

C48367

BUCUREȘTI

1885

O M A G I U
MEMORIEI LUI DAVILA ¹⁾

Domnilor,

Numit profesor de chimia medicală la facultatea de medicină, am ținut, pentru a inaugura cursul meu, să consacru prima lecțiune memoriei fostului titular, doctorului Davila.

Acest mod de a proceda față cu acei ce au pus serviciile și întreaga activitate a vieții lor pentru binele unei școli este un lucru stabilit în toate țările culte, unde recunoștința și neuitarea către cei morți întrețin sentimentele generoase și spiritul de datorie a celor ce îi înlocuesc și urmărește în cariera lor. Pentru mine, în special, acest lucru e cu atât mai plăcut, el corespunde cu atât mai mult cerințelor,

¹⁾ Conferință făcută la 11 Noembrie 1885.

inimei mele față cu memoria lui Davila cu cât pe lângă' ceea ce 'i datoresc ca Român, acestui mare om de bine, reformator chiar în țara noastră, se mai adaugă și tributul de recunoștință cu totul personal ce păstrez memoriei acestui ilustru profesor în mare parte protector chiar al meu.

Pentru prima oară, de când avem fericirea a poseda această facultate de medicină, ne întrunim în ast-fel de condițiune, căci pentru prima oră avem nefericirea a înlocui pe un profesor mort în exercițiul funcțiunei sale.

Davila este primul ce în aceste condițiuni ne a părăsit dintre acei ce cu abnegație în mare parte, cu dorința de bine tot-d'auna, și cu del adesea ori, au luptat până astă-dî pentru existența și binele acestei facultăți, de când au avut raro onoare și fericire de a'i pune piatra fundamentală prin înființarea scoalei de medicină în iubita noastră Românie; și, lucru demn d'a fi semnalat, Davila carele primul între cei d'întâi, după cum toți cunoașteți, a întrecut pe cei-lalți în această

datorie înaltă, tot el e primul, de și abia ajuns la 53 ani, sdrobot înșe de muncă continuă după o viață cum nu se pôte mai activă și plină de fapte nemuritoare, a plecat dintre noi, lucrând înșă până în ultimele momente, victima datoriei de care era pătruns, victima activității sale aproape necomparabilă.

Onoare lui!

Or-cine acum când el nu mai există și când orî-ce mică pasiune trebuie să dispară, orî-cine ȃic, face bilanțul vieței și faptelor sale credeți-mă că nu știe ce trebuie a admira mai mult: inițiativa și voința sa a face bine și deveni util în gradul cel mai suprem iubitei sale Româniî, onestitatea și imensa sa activitate; sau să admire, ȃic, imensitatea chiar a operilor sale.

Remânem uimiți când analizăm și ne dăm seama de nenumăratele roade ce a produs în atât variate direcțiuni, de care cu același zel și iubire s'a ocupat. Rămânem în admirație de știința vastă și variată ce poseda și de tenacitatea sa de necrețut de mare de a produce și a căuta să triumfe și de lipsurile ce găsea la fie-

care moment când a sosit în țară și de inerția proprie popoarelor ce încep a se redeștepta, și de răutatea sa și nesciința celor ce adesea întâlnea în drumul său.

Din fericire voința și știința sa au fost niște arme cari l'au dus mai totdeauna la succes. Trebuie oare a mai adăoga că aceste succese, avantajele ce câștiga erau numai pentru binele țerei sale adoptive și nici odată proprii persoanei sa și familiei sale? El a murit aproape sorman și sunt convins că țara va ținea ca cea mai mare onoare pentru ea de a reda, deși în neînsemnată proporție binele ce 'i-a făcut, luând sub îngrijirea sa pe minorii lui Davila.

Ca om și cu deosebire ca Român sunt amărât în sufletul meu că nu pot a vă prezenta un fapt îndeplinit în locul acestui desiderat.

Căci, d-lor dacă enciclopediștii sunt așa de rari astă-zi, Davila, mai sus de toate a fost enciclopedistul binelui. El l'a făcut totdeauna și pretutindenă. În oră-ce ramură a activității noastre născându el a lăsat urme neperitoare în această țară. Despre

ast-fel de inteligențe Vick d'Azyr dicea: „Il est des hommes dont l'esprit est si actif, le jugement prompt et le génie si vaste, qu'il ne peuvent se concentrer en un seul point de l'espace ou ils se meuvent. Il ne sont pas plus maîtres de s'arreter que les autres ne le sont de s'élançer aussi loin qu'eux.“

Fecund în dorințe bune și generoase, avut în fapte umanitare, saū marī prin locul ce ele ocupă, tot-dauna gata a fi în fruntea a tot ce este nou, util și demn, iată d-lor, bilanțul moral, științific și național al acestui ilustru cetățean.

Fie ca aspirațiunile sale, și erau multe și marī, să fie semințele din cari să iasă oamenii și faptele, așa cum 'i-aū dorit el tot-dauna, și cum a reușit el în mare parte a le da naștere.

Fie ca această țară să poată cât mai mult avea servitori de o valoare atât de superioară.

Fie ca golul lăsat de Davila în curēnd să dispară; căci cu cât timpul trece de la momentul plecării sale dintre noi, cu atât mai mare se vede lipsa sa.

Ce nenorocire însă, d-lor, în viața societăților omenesci de a fi orbite și geloase de oamenii mari; ast-fel că adesea numai după moarte ele să-î aprecieze la justa lor valoare; ele care nu pot de cât a câștiga din prezența, activitatea lor, din încurajarea și respectul ce trebuie să dea acestor luceferi și apostoli ai omenirii.

Dar se vede că în imensa majoritate a casurilor, soarele recunoștinței nu poate răsări de cât când a apus soarele vieții.

Pentru a examina viața lui Davila, atât de plină de fapte mari, trebuie a o privi în diferitele ei epoce.

Prin faptul scurtului timp de care dispun cu această ocașie, voi căuta, deși cu multă părere de rău, ca în fața acestui mare monument de fapte, ce ar trebui a vi le expune, să caut a scurta multe lucruri importante sau să las la o parte pe altele de o mare valoare. Ași dori cel puțin să reușesc a vă presenta pe cele mai principale, a vă face să vedeți restul, ca ast-fel să puteți aprecia imensa valoare a totalului.

Domnilor, voiû trece curênd asupra primei părți a vieții lui Davila. Causa e că sunt mai multe versiuni, din cari nici una nu a fost pozitiv probată. Familia sa de va voi, un biograf mai depărtat ce nu va lipsi acestui om de bine, vor umple acest gol.

Un lucru numai e sigur, și acesta consistă în faptul că Davila era francez, născut în Italia. Muma sa, gravidă fiind, plecă din acea țară, leagăn al științei și sentimentelor mari și generoase, pentru a petrece cât-va timp, și unde Davila veni pe lume, în țara frumosului și poeziei, cuib al tuturilor acelor popoare în cari bat o inimă prin care curge puternicul sânge al ginteii latine.

Această sinteză involuntară de el însuși între două țări surori, ce 'i au servit de leagăn copilăriei sale, el a continuat-o la vârsta sa majoră, venind la noi pentru binele României.

Cine știe dacă nu în aceste influențe prime ale copilăriei sale, se află secretul acelei mari iubiri a lui Davila pentru tot ce este latin.

După o ședere de șase ani la Parma unde se născuse la 1828, el fu dus la Hamburg unde ședea pînă aproape la 10 ani, în care timp copilul învătă în mod perfect limba germană. Familia sa 'l readuse în Franca unde făcu studiile sale în liceul de la Limoges. În urmă, trecu la Angers, unde studiă pe rînd farmacia și medicina.

La această școală el deveni mai întîi preparator de chimie. Băiat tînăr, în acea epocă a adolescenței în care școlane toarnă prin atâtea robinete toate varietățile cunoștințelor omenești, acea epocă când creierul nostru, doritor de a cunoaște, esită în alegerea ce voește a face, căutând cu nesațiu frumosul și plăcutul, adesea și utilul, — și știm la ce tortură această fasă a vieței ne supune, — Davila de îndată se decide pentru chimie, știință pe atunci nouă încă, atît de utilă și fermecătoare. Impresionabil cum era el, cu dorințele vii, cu inteligență și imaginație mare și plin de voință, ved cu mintea mea pe acest tînăr preparator de chimie experimentând, spărgînd apa-

ratele, făcând grație unei explozii accidentale, să sară coperișul de sticlă al laboratorului unde lucra, după cum ne istorisea adesea ori aceste fapte în laboratoriu, cu cunoscuta sa vervă.

Iată acum cu probabilitate cauza principală, afară de caracterul voinței sale, care 'l făcu să se decidă pentru chimie și s'o iubească atât. Cine din noi nu scie câtă influență are asupra pasiunii ce se nasce în fie-care student de elită, pentru o specialitate, când cel ce o profesă la școală e un om cu totul superior. Ceva identic se petrecuse la Angers.

Acest oraș avusese fericirea să aibă ca profesor pe marele chimist frances Proust.

Cred necesar, fiind că vorbesc despre specialitatea lui Davila, să intru în un mic detaliu.

Cu toate d-lor, că cel mai mare din fondatorii chimiei moderne, Lavoisier admisesese și enunціase în un mod clar legea fixității combinațiilor chimice, dar iată că la 1799, chiar unu din cei mai distinși elevi ai săi, ilustrul Bertholet,

citea d'inaintea institutului Egyptian, ce și avea sediul la Cairo, în urma cuceririlor lui Bonaparte, ce dusesese cu el o adevărată pleiadă din cei mai mari savanți, și în această țesă, Berthollet susținea că nu este nimic fix și absolut în combinațiunile chimice, și că totul depinde de influența fortuită a oare-căror condițiuni physice în casuri determinate, ast-fel că el refuza de a atribui acestor fapte, ce constituiesc prima scară a vastelor cunoștințe ale chimiei, caracterul unei legi generale.

Berthollet era un savant, avea încă pentru el ca succesiune admirația învățaților pentru nemuritorul Lavoisier. In ce privesce chimia, el avea decî și în știință și în școală primul loc. Cei-ce cunosc greutatea ce întâmpină debutantul în științe, începînd prin a contesta saŭ combata lucrările și ideile unui ast-fel de om, vor putea să aprecieze mai bine meritul lui Proust, tînerul chimist de la Angers.

Lupta între el și Berthollet începu de la 1799 și dură pînă la 1806.

Proust inspirat de ideile lui Lavoisier,

interpretând cu justețã faptele ce observa, a combătut și triumfat, în contra ideilor lui Berthollet. „Et la fixité de compositions — dice marele Würtz — apparait à Proust comme un attribut essentiel des combinaisons, comme une grande loi de la nature. C'est le *pondus naturae* que Stahl avait justement reconnu.“

Ceea-ce face și mai mare onoarea lui Proust în acéstã discuție, a căruï suvenir s'a păstrat de sciință, este, cu deosebire din cauză, dice Würtz, că: „et fut soutenue de part et d'autre avec une puissance de raisonnement, un sentiment de respect pour la verité et pour les convenances qui n'ont jamais été surpassées.“

Proust triumfă, căci faptele erau pentru el, și știu a le observa și interpreta just. Legea proporțiilor fixe, numită legea lui Proust, e scrisă pentru tot-d'a-una pe frontispiciul templului ce păstrează sciința chimiei.

Iată, d-lor, ce se petrecuse la Angers, nu mult înainte ca Davila să înceapă studiile sale; iată cum putem a ne

explica pentru ce el fu captivat pentru această știință, pe care el o iubea din toată inima.

Nu aveți de cât a vă reaminti flacăra cu care el 'și făcea cursul său și conferințele publice, pentru a ne da seamă, întru cât el era pătuns de frumusețea și importanța acestei ramuri.

Totul depinde de focul ce pune, de la aureola de care s'a înconjurat profesorul, prin modul de a expune, sau prin cercetările ce a făcut!

Cei ce se plâng dar că auditorul lor e restrâns, că nu se formează specialiști în cutare său cutare direcție, să nu acuse numai faptul că acele specialități sunt sau nu posibile materialicește.

Când ved că sunt savanți ce deșteaptă pasiuni între tinerii lor auditori pentru sanscrită și chaldeană, cum să mă esitam de a admite ușurința cu care am putea da de la catedră impulsivitatea către vastul și pururea înfloritul câmp al științelor de observație și experimentație.

Cunoscințele, convicțiunea, focul și zelul ce va pune profesorul va fermeca și

atrage tinerile generații, cu deosebire în ramurile acelea ale cunoscințelor omenesci unde frumosul și utilul merg împreună!

La 1849 în timpul cholerei ce se ivi în Franția, el fu trimis în departamentul Maine-et-Loire, unde depuse atât zel și activitate, în cât ca suvenir i se oferi de administrația locală o frumoasă colecțiune de cărți medicale, ce am avut ocasiunea a vedea în biblioteca sa. — Cu această ocasiune, el formulă acele picături anticholerice, în cari laudanum al lui Sydenham ocupă locul principal. — Scim că cu toate recentele încercări de a institui un tratament rațional ce s'a făcut în Franția, tot opiaceele aũ încă căutarea principală.

Aceste „picături ale lui Davila,” cunoscute pênã în cele mai depãrtate comune ale țerei, aũ fost de un mare ajutor în epidemiile mai recente de choleră, și constituiesc un puternic agent terapeutic la noi, unde cholerinele vara, și „vătămătura” în tot timpul anului bântue populațiile noastre rurale ce se supun în mod

prea absolut exclusiv regimului vegetal, și frugal.

Pe când era inspector al serviciului sanitar civil, răspândi alătura cu chinina acest medicament cu profusie, populațiilor rurale pe care le iubea atât de mult.

Carierea de student a lui Davila se finese la 1852, când trecu doctoratul la facultatea de medicină din Paris.

Ajungem acum, d-lor, la momentul când Davila sosește în țară.

Se dice că principele Știrbei în dorința sa laudabilă de a crea și organiza serviciul sanitar militar și civil, a cerut guvernului frances a 'i trimite o persoană capabilă pentru aceasta. Se dice de asemenea că, consultată fiind facultatea de medicină, a designat pentru aceasta pe d. dr. Davila.

Nici odată alegere nu a fost mai fericită, căci nici o dată un om nu va putea să producă mai mult, să iubească mai adânc țara în care a fost trimis.

La 13 Martie 1853 doctorul Davila

sosi cu vaporul la Giurgiu. El sosi primăvara în această țară doritoare de a înflori, și el fu cel mai abil și devotat grădinar ce am avut până acum pe terenul instrucțiunii, respândirei științelor și pe frumoasa cale a filantropiei.

Să nu uităm în ce condițiuni ne aflam în această țară, căci cu toate că timpul nu e depărtat de noi, dar în atâta condițiunile s'aũ schimbat, în cât putem dice cu dreptate că epoca preistorică pentru țara noastră a încetat de curênd încã.

In multe din principalele orașe aveam de abia câte un medic. Am putea dice ce medicũ!? Uncheșii și babele constituiaũ corpul medical curent, iar *cucoanele doftoroaice* constituiaũ corpul suprem, un fel de Academie de medicinã. Trebuie însã să recunõștem că mai tot-d'auna acestea erau pline de devotament, și că cu oarecare rutinã, transmițendu-și secretul ali-fiilor și cunoașterea precum și dosa multor plante și drogoue, deveniaũ de o adevêratã utilitate, mai ales în casurile de chirurgie. Ar fi curios lucru a se aduna o datã în o publicațiune medicina

48.367

populară Română. Sunt convins că prin ea, ca și prin numele populare ale plantelor medicinale de la noi, ce sunt cu totul latine, se va vîdea încă și mai bine origina noastră. Contactul cu Turcii însă a introdus multe din practicile vechiei medicine chirurgicale arabe.

Ast-fel între altele vom găsi foarte răspândit la noi usul de a deschide colecțiunile purulente cu un ac, andre, sau cuțit înroșit. Ce facem acum cu Pacquelin. Ce condițiuni mai bune antiseptice și antehemoragice.

Sunt chiar câte-va din aceste doftoroaice ce lung timp au practicat în orașe mari alături cu medicii distinși, care le respectau, pentru trecutul și chiar erudițiunea lor. Unele, cu deosebire în Moldova, au lăsat o reputațiune laudabilă în urma lor.

Iată un argument destul de serios contra acelor ce gîndesc că femeia nu face bine în societatea modernă de a îmbrăcișa medicina.

Pe atunci însă medicii erau cam ca și babele fără titule, patroni în chirurgie

din Austria, ba chiar simplii felceri acolo, ce ajunseseră la noi în capul bucatelor. Mai adesea erau chirurghi din armata austriacă, ce rămăseseră aici în urma diferitelor ocupațiuni. Ceva mai mult, atât lipsa era de mare și controlul de mic, în cât un veterinar din armata austriacă ajunseseră medic de județ.

Ce diferență, când ne raportăm la mijloacele de cari dispunem astăzi, mijloace create în mare parte prin înființarea scoalei de medicină de către Davila.

Acum avem un adevărat corp medical român, instruit, demn, înțelegându-și rolul său umanitar și social.

Pe atunci medicii români erau de tot puțin. Se credea că Românul e incapabil de a deveni medic. Străinii improvisați medici surîdeau cu dispreț când li se propunea în consultație medicul român, când din nenorocire se afla vreunul în localitate.

Din norocire însă, dacă am avut la început puțină medici români, dar fiecare din ei orau un trunchi puternic, sub a căror ramuri s'a însuflețit și dezvoltat

corpul medical român. Davila reuni pe mulți, încuraja și ajuta pe toți pentru a ajunge la realizarea deplină a acestei idei. Printre medicii români să citez pe Ștefan Vasile Episcopescu, doctorul poliției Bucureștilor, carele încă de la 1837 tipări o importantă lucrare, despre „Apele metalice ale României-Mări,” în care face cunoscute, clasifică și descrie multe din nenumăratele izvoare minerale din Valachia. La 1842 apăru, d-lor, primul tratat de anatomie făcut de d. N. Crețulescu, actualminte ministrul nostru la Petersburg.

D-sa la 1842 înființă școala de felceri, care a durat 4 ani și la care au luat parte d-nii d-rî Gussi și G. Polysu.

Nu voiți uita, d-lor, pe cel ce a redactat prima farmacopeă română, care a fost profesor la vechia școală de farmacie, pe d. K. K. Epitis de la Brăila. La 1847, el publică „Insușirea fizică a apei minerale numită Balta-Albă.”

Voiți trece, d-lor, acum la d. dr. G. A. Polysu, care înainte de 1859 a publicat mai multe scrieri importante, între

cară „prescurtare de anatomie și fiziologie“ și „mica hirurgie.“

La 1859 chiar, publică „cărțicica altolui.“

Nu voi uita, d-lor, știți bine, pe d. dr. N. Turnescu, care trimise Academiei de medicină din Paris de mult încă, mai multe observațiuni importante și care făcu la noi injecțiuni cu o soluție de iod în iodur de potasium la hydrocephali de o dată cu Blainville în America.

Nu pot, d-lor, a mă întinde mai mult, dar nu pot a uita, de a nu vorbi acum când vă reamintesc pe cel ce a creat corpul medical român, să nu citez cel puțin, pe unul ce a pus puternic umărul în partea de sus a țerei, pe neobositul și modestul savant, d. dr. A. Fētu, membru al academieii Române, care la 1851 publică „Descrierea și întrebuințarea apei simple și a apelor minerale din Moldova“ reeditată acum câți-va ani.

De asemenea printre medicii de origine streină nu voi uita pe d-rul Ci hac, carele cu d. dr. Fētu și cu Assaki făcură „Societatea științelor naturală“ din Iași,

cară puseră basă mușeului de istoria naturală și care scrisese primul tratat de științele naturale pe la anul 1847. Voiu termina pentru Moldova cu d. dr. A. Steege, care la 1854 publică studiul său despre „Apele minerale de la Slănic în Moldova.“

Voiu fini cu deosebitul profesor, cu autorul „Minunelor naturei,“ acela ce cu pasiune a lucrat pentru răspândirea științelor, dr. Baraș. El a redactat „Isis său Natura.“

Curentul către formarea corpului medical era, dar vedeți cât era de slab, ce puțină coesiune și cât de mici resurse!

Totul se schimbă, d-lor, ca prin farmec sub impulsunea ce dă Davila, îndată după sosirea sa.

Din acest moment, cu adevărat rămânem uimiți, vădând spiritul său creator, neobosita sa activitate, imensul număr al creațiunilor sale.

Nu este an, nu este lună, mai ași putea dice, că lung timp nu a fost Ți, în care să nu producă ceva, să nu pue cu tărie mâna, la opera redeșteptării

noastre culturale și naționale. Incepând cu crearea scoalei de medicină militară și civilă, trecând la organizarea spitalelor din București și țară, organizând serviciul medical militar și civil, creând școala de farmacie și veterinărie, creând diferite societăți științifice, grădina botanică, muzeul de anatomie și anatomie patologică și în fine laboratorul de chimie care constituie așă una din cele mai frumose podobe ale facultății noastre.

Ceva mai mult, el care avea atât a face, dacă am privi numai organizarea îngrijirii sanitare a apărătorilor patriei, a acelor ce mai târziu, tot sub a sa îngrijire, stropind cu sângele lor pământul Turciei, ne dedură independența și re-deșteptarea conștiinței naționale, tot acest Davila, găsi timpul necesar și fu primul care prin o operă cu totul mare și filantropică, pe care din nenorocire mulți nu voiașă a o înțelege, reuni copii sermană și mai ales orfană, creă orfelinatul de băeți de la Panteleimon cu o școală de meserii, și acea școală pentru orfană, pe care fără sfială am putea-o numi prima

în țara noastră, de care inima mea de român se bucură și e mândră: „Asilul Elena Doamna.“

D. I. Asboth, consiliar la ministerul din Viena, visitând între altele și această instituție, scrise în registrul special: „Cum merge de repede civilizațiunea în România, am văzut aici (Asilul Elena Doamna.)“

E natural, d-lor, să ne întrebăm cum le-a făcut el toate aceste? Și mai ales când știm câtă greutate, câte obstacole a avut a înfrânge; și mai ales când știm că a avut a lupta cu cel mai mare inamic al societăților și națiunilor chiar: indiferentismul public!

Lesne vom înțelege plinul său succes, în voința sa de fer, în nedescurajarea sa. L'am văzut adesea atunci când era în apogeul său, când deja pedestalul făcut din drepturile sale la binele public era colosal în această țară, pe acest om de fer, cu ochii plini de lacrimi, plătind astfel în un moment de descurajare tributul său de lacrimi slăbiciunei noastre morale și fizice, tribut mai bine dis miseriilor omenești și sociale ce pătrund cu deose-

bire inimele nobile! — Dar imediat, ca un mare general ce știa că în mare parte victoria nu depinde de cât de iscusința și voința sa, cu mai multă putere reîn-cepea lucrarea ce dorea a realiza!

Afară de marii factori ce găsim în persoana lui Davila, mai era încă un puternic agent adesea încă nedefinit, mai tot-dauna plecând de jos, slab încă dar sigur, doritor și bine-voitor, dar fără pretenții, și inspirat numai de binele patriei, ce-și căpătase însuflețirea de la acei nemuritori dascăli, buni, devotați, oameni instruiți și mai pre sus de toate buni Români, cari preparaseră o clasă puternică dar încă fără cohesiune, clasa Românilor de bine.

Aceștia aū muncit, cu greutate dar fără odihnă, ei aū dat instituțiunile de cari suntem mândri, libertățile de cari nu ne mai putem trece.

Aceștia d-lor, aū văduț de îndată în Davila pe omul mai pe sus de toate in-personal și devotat binelui public, cum se găseaū și se găsesc puțin.

Iată secretul imensei popularități și a

marei simpatii ce Davila avea în țară.

Această figură nobilă, onestă, inteligentă și activă, găsisese eco în unde poate să producă o vibrație aceste calități, în inimile și în cugetul oamenilor de bine din această țară.

Opinia publică adevărată, sinceră și desinteresată, aceea pe care ași dori-o tot-d'auna să o vedem în toate, a fost pentru el. Ea 'i constitui o aureolă meritată ea 'i servea adesea de călăusă, și în ea găsea el tot-d'auna o forță. Adăogați acum, d-lor, la acești factori, voința fără margini a lui Vodă Știrbei de a reorganiza și îndrepta starea în care se afla țara, și care pare că în definitiv nu a voit de cât a se face interpretul tendințelor pe cari le pusese înainte evenimentele de la 1848.

Adăogați protecția ce s'a acordat fără limită operilor lui Davila de nemuritorul Cuza-Vodă fericitul ce a săvârșit, actul dorit de Ștefan și Mihaï, de Moldova și Valachia.

Mai adăogați, justa apreciere pe care Davila, inimă nobilă, militar zelos, și cu

un trecut ilustru, a găsit în persoana bravului căpitan, M. S. Regele Carol I, ce cu capul și brațul său a condus în un mod atât de distins Româniî la independință pe câmpul de onoare, și veți avea secretul primei părți a colosalei producțiunii a lui Davila.

Dar dacă aceste forțe puternice aũ servit creațiunilor lui Davila, să nu uităm partea a doua a activității sale, să nu uităm pe Davila protectorul și bine-făcătorul orfanilor.

Nu mai uit cu ce convincție Davila, strein de noi, sosit la 1853, dicea adesea orî la cununiele elevelor sale de la Asil, când veselia sa era tot atât de mare ca și la a propriei sale fice, pe care le-aũ crescut în mare parte alături cu orfanele, dicând: „Eũ sunt executorul testamentului nemuritorului Mitropolitulũ Filaret.“

Mitropolitul Filaret muri la 1792. Prin testamentul său lăsă daruri pentru copiiĩ găsiți, moșiĩ, locari virane, și mai multe hanuri în Bucuresci. Intre altele era lo-

Davila ilustrei sale soții, muma orfanelor! Ea doarme, d'împreună cu Davila, alături cu copilele pe cari le-a iubit, îngropați în grădina asilului, acolo unde Tudor Vladimirescu pusesese tunurile sale de cireș legate cu fer, care primele a i vorbit lumii de drepturile noastre istorice!

Tunurile de oțel a i vorbit în urmă la Plevna, din ele s'a i topit coroana Regalității și independenței noastre.

Iată dar, d-lor, cine a fost omul. Iată în esență ceea ce el a făcut! Iată marele tribut de recunoștință ce datorim acestui om, și acelei țeri generoase, Franca, ce ni 'l a trimis.

Permiteți'mi o mică digresiune.

Când ved tratatele încheiate, dilnicele fățarnicii între popoare, ce 'și strâng mâna cu căldură, pe când inimile lor rămân reci, m'am întrebat adesea care ar putea fi cauza unei legături sincere între două țeri. Care e în fine cauza, și de ce să nu o spun cu francheță, unde stă secretul farmecului ce Franca are asupra

noastră, iubirea a mai tot Românul pentru ea?!

Această iubire, nu e órbă din partea noastră, nu suntem fascinați într'un mod nesocotit! Ea are o cauză sfântă. Să nu uităm că știința, multă, puțină ce avem, că libertățile și ideile mari și generoase, le am adus de acolo.

Toți acolo nu au fost considerați ca străini toți am fost iubiți, încurajați și ajutați în a beneficia în mod larg de cultura lor.

Mai mult de cât atât. Oamenii ce ne au trimis săi care ne au sosit de acolo fie ca instructori în nenumăratele pensioane franceze ce am avut și avem încă în țară; cei aduși pentru a organiza administrația, vămile, poștile sau telegrafele; medicii, inginerii, etc. etc., toți au pus inimă în ceia ce au făcut, toți s'au achitat ast-fel de însărcinările lor, în cât totalul acestor tributuri de recunoștință personale, ce datorim fie-căruia din ei reunite la un loc, constituiesc veriga puternică ce leagă în o simpatie statornică inima și cugetul poporului Român către iubita noastră soră.

Orî cine din popoare dorește iubirea noastră fără margini, să lucreze sincer și desinteresat, către noi; rezultatul va fi același ca și pentru Franția.

Să vă pun în vedere acum câte-va fapte cu datele lor.

A doua zi chiar după sosirea sa, numit medic șef al armatei, luă imediat sub conducerea sa spitalul militar din Mihaiu-Vodă, în care se aflau 300 bolnavi, în mare parte atinși de typhus.

Typhusul, d-lor, era endemic în casarmele și aresturile noastre. El ceva spaimântător a vedea statisticele epocii. Davila puse tot delul său în a ameliora condițiunile igienice. Mai mult ca atât, el a plătit cu însuși persoana sa în mai multe rânduri. Ast-fel la 1864 o epidemie puternică ivindu-se la Telega, penitenciar pentru condamnați la muncă silnică datorî a lucra în mina de sare, Davila merge imediat la fața locului, de unde medicul, un străin fără cuget, fugise. Pe o populație de 300 deținuți cad 40 în prima săptămână. Davila îi găsește zăcînd în camerele comune. Imediat el improvisează în

casele particulare rechisiționate disperșiunea și buna lor îngrijire. A treia parte din deținuți cădură bolnavi, două medici militari și un farmacist, un număr mare de soldați ai garnisónei plătiră iarăși cu persoana lor.

Davila muncește și nu părăsesce locul de cât atins și el de această teribilă epidemie, de unde fu dus spre căutare la Golești.

D. dr. N. Andritiano, scrise despre această epidemie în tesa sa inaugurală, din 1868 la Facultatea de Medicină din Paris.

Abia convalescent și imediat plecă la Brăila unde se ivise o epidemie de cholera. Este și de aci adus în Bucuresci în starea de algiditate. Tot ast-fel la 1870 fiind în Francia, căpătă pe câmpul de luptă disenteria epidemică. La 1878 la finitul campaniei noastre, căpătă un antrax din cele mai serioase la partea dorsală a gâtului. O largă incisiune în cruce cu perdere de substanță se face de d. dr. Russu.

Marea cicatrice ce'i rămase spunea el

că e semnul crucei roșie la care aparține. Pretutindenî decî cel mai mare devotament și abnegație.

După câte-va săptămâni de la sosirea sa în țară el presintă domnitorului Ștyrbei un proiect pentru organizarea unei școli de medicină, după modelul școalelor secundare din Francia. La 4 Decembre 1854, el deschise această școală întrunind 60 elevi, adunați din toată țara, și dotă această școală la început cu materialul necesar din propriile sale mijloace.

La 6 Martie 1856, „Noi Barbu Dimitrie Ștyrbei stăpânitor al țerei românesce, către sfatul administrativ extraordinar“ decretează înființarea școalei de medicină.

„Pentru întâia ajutorință a acestei școli, — dicea el — noi o înzestrăm cu un capital de 240 mii de lei din suma de lei 256,123 par. 26, agonisită din dobânșile sumelor ce alcătuiesc casa beneficiului recruților, etc.

În acest ofis, găsim : „Director al acestei școli numim pe Ober-Stab doctorul

Davila, care va fi și membru al comitetului de inspecție împreună cu protomedicul Gusi și sub președinția d-lui Năsturel Herăscu, mădularul Eforiei spitalelor.“

Tot atunci presintă proiectul și reușește a pune bazele grădinei botanice de la Cotroceni.

Acest raport proiect s'a publicat de d. dr. Grecescu în 1876 în: Catalogul plantelor cultivate în grădina botanică din Bucuresci în cursul anilor de la 1871—75.

La 1856 înființează scoala de farmacie.

La 1857 pune bazele scoalei veterinare.

Tot în 1857 pune bazele „Societății medicale științifice din Bucuresci“.

La 18 Decembre, 1857, „Noi prințul Alexandru Dimitrie Ghica caimacanul țării românești“ către departamentul creștină „arată că d. agent și consul general al Franciei, face cunoscut că „scoala de medicină și chirurgie din Bucuresci este asemuită scoalelor pregă-

titore de medicină și farmacie din imperiū. “

El dice între altele : „Noi suntem fericiți a împărtăși departamentului justiției, textul acelei dispoziții, prin care împărătescul guvern al Franciei, deschidând o cale de prosperitate scoalei române de medicină și chirurgie, ne dă astă-dî o nouă probă de înalta bună-voință pentru desvoltarea și repede propășire a sciințelor în România. “

La 1860, înființează în serviciile spitalelor civile, locurile de externi și interni în virtutea unui concurs. Spitalul Colțea deveni un spital de clinică.

La 21 August 1862, sub impulsia sa se publică sub iscălitura lui Alexandru Ioan I un nou regulament în raport cu progresele făcute de scoală, în care se și prevăd condițiunile după care urmează a se duce elevii în străinătate pentru a își lua doctoratul.

Pe câți nu 'i-a ajutat din propria sa pungă de la început și până când a murit. Mulți plecând lăsaū familiile lor chiar sub protecțiunea tot-deauna bine-voitoare a lui Davila.

Davila încă de la 1860, când organizează ambulanțele armatei române unite pentru prima dată în lagărul de la Florești, fu numit general.

Tot în școala de la Mihaiu-Vodă, el a început muzeul de anatomie cu propriile sale spese. Acest muzeu s'a mărit cu piese lucrate de elevi sub direcțiunea unui distins prosector, dr. Libiez, medic francez adus de Davila. Acest muzeu în 1860 a fost transportat la spitalul militar, ce din nenorocire a ars anul acesta, și în care se instalase și școala de medicină. În urmă s'a adus la Colțea, unde sub direcțiunea a două distinși medici, d-nii d-ră Kopernisky și Scheiber, pe care Davila îi însărcinase cu direcțiunea, deveni una din podoabele facultății noastre. În el se află câte-va piese de o adevărată valoare.

La 1864, Davila înființă laboratorul de chimie de la spitalul militar, și aduse pentru a-l dirige, și a fi însărcinat cu lucrările medico-legale, pe unul din cei mai distinși oameni ce avem în țară, pe d. dr. Bernath-Lendway. Acest laborator

transportat la Colțea, știți cu toții pe ce scară largă e instalat, și câte lucrări de cea mai înaltă utilitate s'a făcut în el.

Apele minerale, mai în întregul lor, a fost studiate; gisementele de lignite au fost comparate după puterea lor calorică; toate lucrările medico-legale și de poliție sanitară se fac zilnic în el.

Nu pot și cu regret, să insist mai mult căci ne aflăm în amfiteatrul acestui laborator chiar.

Voiu arăta îndată rolul ce acest laborator a avut în învățământul public.

Pentru aceasta voiu reproduce numai câte-va frase scrise de însuși Davila unui coleg al său deputat în Cameră, cu ocasiunea unei propuneri laudabile făcută de generalul Lecca la 22 Martie 1882, pentru a i se da o recompensă națională:

„Laboratoriul s'a întreținut cu cheltuiala Eforiei Spitalelor, însă perfecțiunea de organizațiune, numeroasele lucrări științifice, cari au figurat deja la expozițiunea universală de la Viena sunt opere personale ale acestui eminent chimist, director al laboratorului dr. Bernath.

„Prim concursul d-sale s'a înființat laboratorul de chimie al școalei de agricultură, laboratorul de chimie al Monețării Statului, laboratorul de chimie al școalei de mine ; iar de altă parte, fără să apăsăm asupra laboratoarelor de chimie al facultăților de științe din București și Iași, care și au organizațiunea lor specială, mai există încă chiar în București un laborator de chimie la școala comercială înființat de d. director Ștefănescu și altul la Matei Basarab, înființat de d. dr. Sergiu.

„Toate aceste laboratoare pot să fie considerate ca isvorîte din laboratorul de chimie de la Colțea de supt direcțiunea d-lui dr. Bernath.

„Acestui eminent bărbat i se cuvine dar pentru perfecta organizațiune a laboratoarelor de chimie o recompensă națională, căci el și-a sacrificat toată viața la studii chimice folositoare țerei, și el care pe fie-care zi petrece lucrând 12 și 14 ore în laborator, este mult mai puțin răsplătit de cât directorii muzeelor de anatomie descriptivă și patologică.

„Vă rog dar să bine-voiți a face o propunere în favoarea d-lui dr. Bernath căci nu mă îndoiesc că toți colegii d-văstră din Adunare vor fi fericiți să dea o recompesă bine meritată acestui bărbat atât de modest cât și de eminent.

„Primiți, etc.

Să continuăm.

Fiind director general al serviciului sanitar civil, în 1863 el fundează mai multe spitale, cu deosebire în Moldova.

Basarabia ce ni se retrocedase grație Franciei fu obiectul atențiunei sale speciale. El creă spitale la Reni, Chilia, Ismail și Bolgrad.

Trebue însă să mărturisesc că atunci în 1863, Davila avea ca ajutor pe acel medic care, deși de origină streină, după Davila, a făcut mai mult bine țerei noastre, d. dr. I. Felix, ilustrul nostru profesor și decan al facultăței de medicină.

Cu câtă durere de inimă a vădut Davila comițându-se acel act de spoliațiune ordinară, prin care aliata și obligata noastră chiar, ne reluă după resbelul din 77—78 această românească provincie.

La 1865, Octombrie în 31, fundează dimpreună cu d. dr. Esarcu, neobositul director al Atheneului român, „Societatea științelor naturale.“ În fine, d-ilor, la 1866 Camera și Senatul prin inițiativa a 50 membri. deteră generalului Davila, în unanimitate, *ca recompensă națională pentru eminentele servicii aduse țerei,*“ naturalisarea cea mare.

În anul următor, el fundă societatea medico-chirurgicală din Bucuresci.

La 1868, în luna Maiu fundă de asemenea „societatea științelor fisico-naturală“ și în anul următor „societatea de Hydrologie.“

Sosi resbelul de la 1870. Ne aducem cu toții aminte de doliul ce era în inima noastră. Vedeam oamenii plângând pe ulițe, citind telegramele desastrelor la care dusesse imperiul pe iubita noastră soră. În Camerele țerei chiar, s'aũ făcut demonstrațiuni simpatice.

Davila propuse să se organizeze două ambulante române, una pentru Francia și una pentru Germania. Ne obținând însă autorisațiunea ministerială, plecă ca

voluntar și se înrolă în serviciul Crucii roșii.

El deja în vârstă, riscă totul, părăsi iubita sa familie pentru a pune serviciile sale la picioarele sângerânde ale patriei sale natale. Onoare lui.

Asistă la bătăliile de la Saint-Privat. Arestat ca suspect și dus la cartierul general al principelui Frederic Carl, la Domcourt, refuză să rămână prizonier pe cuvânt și fugi noaptea la Etain, intrând în liniile franceze prin Verdun, și asistă la cele mai multe lupte.

După patru luni de devotament și osteneală cade bolnav de disenterie epidemică, și rămâne 12 zile în pat într'un han de la Neunkirchen.

Trecând prin Paris, reuși să descopere la un anticar un portret al marelui Lavoisier. Imediat făcu să fie litografiat aduse un număr mare în țară, alături cu câte-va obuse prusiene, și oferii unul societății de chimie din Paris, care se poate vedea în sala ședințelor cu dedicația sa.

• Rămâne acum d-lor, a vă vorbi despre Davila ca profesor.

Când în anul 1869—1870 am asistat pentru prima dată la cursul d-lui Davila, credeți-mă, așteptarea mea a fost cu mult întrecută.

Nu voiŭ lovi nici în un sentiment, găsind de a mea datorie a vă spune, că la începutul creării facultăței noastre, cursul de chimie făcut de d. Davila nu 'și avea un rival, de cât în clinica medicală a d-lui profesor Marcovicî.

Știința, claritatea și modul atrăgător cu care el își făcea cursul, pentru care punea o adevărată pasiune, erau remarcabile. Adăogați că pentru orî-ce detalii și cu deosebire pentru partea experimentală era ajutat și secundat de d. dr. Bernath. Ast-fel că pentru perioada de la 1868—1876, acest curs putea cu succes fi comparat la multe alte cursuri ce am auzit în străinătate.

Davila avea o elocință mare, vocea simpatcă și clară, frasele alese și captiva atențiunea auditorului, prin forma plăcută, facilă, ce da expunerilor sale, pe

carî le țesea cu anecdote științifice istorice, carî facilitaŭ reținerea faptelor și datelor.

Avem în laboratorîi, grație d-lui dr. Bernath, această frumoasă colecțiune a manuscriselor sale, în care se poate vedea câtă măestrie punea el în a face și mai plăcută frumoasa ramură a chimiei.

Când am avut fericirea, ca elevŭ al lui Würtz, să audiez pe acest ales maestru credeți-mă că am ramas uimit de asemănarea, de focul, convicția și modul de a captiva, ce erau comune ambelor persoane. Mulți, și tocmai din acei ce nu aŭ dreptul din nici un punct de vedere a face aceasta, reproșau vorbind de Davila, că nu lucrează în laborator, că nu a făcut cercetări, și nu a dat nascere nici unei lucrări noi.

Voiau a face din el, nu un chimist, dar un amator. Convin. Dar oare în o epocă, unde nu aveam nici un laborator, și mai în urmă, când sciam cu toți că cu toate că in timp de două-șeci și cinci de ani, acest om s'a sculat la patru ore pentru a se culca la șeci sau mai târziu încă,

și de abia putând încă face față la tot ce se cerea de la el pentru binele acestei țări, putea el să mai facă aceste lucrări?! Și în definitiv, ce ar fi folosit țerei mele, dacă el ar fi contribuit cu cercetările sale a umple câte-va mici goluri în știință, ar fi reușit în câteva sintese? Ce ar semnifica acestea pentru țara noastră, în acea epocă, alătura cu synthesa marelui corp medical român efectuată de el?! Dacă el ar fi fost reținut în laborator, putea oare să producă ceea ce am văzut, mai scump țerei noastre, de cât ori-ce studii ce ar fi publicat în analele de chimie?!

Și să nu uităm că el totdeauna încuraja lucrările în laborator, totdeauna avea în mintea sa crearea acelor ramuri posibile la noi, ce depind de chimie. Cine nu scie cum preumbla pe elevii săi de la uzina de gaz la fabrica de bere, la fondăria metalică sau la fabrica de teracotă.

Să nu uităm în același timp că el era un mare vulgarisator. La 1855 a deschis cel întâi curs în țară de chimie expe-

rimentală la Sf. Sava, curs ce l'a făcut gratuit în timp de două ani.— Avea de abia câte-va rudimente de aparate. Ballard, marele chimist frances, cunoscut de toți prin dorința de a răspândi și face posibile experimentele de chimie, cu toate vasele cele mai variate ar fi fost de sigur gelos de aparatele lui Davila. Câte-va sticle ordinare, și cu deosebire sticlele de apă de borvis, erau acelea ce plăteau prin spargerea lor, combinația vehementă a multor elemente gazoase.

Preparatorul de la Angers reîncepuse opera sa!

La 1855 chimia era abia cunoscută la noi; afară de scrierile doctorilor Episcopescu, Fêtu și Steege, nu se afla ca carte proprie acestei științe de cât „Tractatul lui Pelouze și Fremy“ în 2 volume, tradus de d. A. Marin la 1851, profesor ce, în curând va celebra al 60 an al profesurii sale.

Mi aduc aminte că am văzut o dată o pânză, pe care se afla făcut în ulei, portretul unui domn Filipescu, doctor, se zicea în mineralogie și chimie. Nu scim

însă nimic mai mult asupra acestui necunoscut predecesor al nostru. Cea mai veche carte de chimie ce am putut găsi până acum e „Manualul meu, carte de obște folositoare pentru economii de casă și de câmp“ dată la lumină de A. Factor, profesor de chimie București 1837.

E o adevărată adunătură de rețete pentru diferite lucrări practice de chimie cari erau atât de răspândite la noi.

Singur știu cum în copilăria mea, și nu este așa departe, în casa părintească se făcea de mumă-mea grație unor formule identice multă chimie. Lumînările de sevă, săpunul, cerneala cu care am scris pentru prima dată, pomada, scrobeala, oțetul și praful de dinți, de asemenea nenumărate conserve alimentare erau făcute de ea.— De ce oare această practică nu s'a continuat, căci scim din nenorocire câtezeci de milioane ne costă în fie-care an aducerea lor, și adesea încă de rea calitate din străinătate.

Dar să ne întoarcem la conferințele publice ale lui Davila. În 1873—74, el făcu în acest amfiteatru un curs de chi-

miă experimentală special pentru sexul frumos. M. S. Regina 'l urma cu ȑelul cunoscut ce pune în ori-ce face. Avem încă conferinȑele publice ce făcea la Ateneu, însoȑite de experimentaȑiunile cele mai grele. De mult încă anhidrida carbonică, când aparatele nu erau atât de perfecte ca acum se liquefia și solidifica, graȑie d-lui dr. Bernath la aceste conferinȑe.

Nu mai uit pe una făcută la 26 Martie 1872, în care vorbi despre: „Focul, Flama, combustiunea.“ Toată inteligenȑa Bucuresciului, peste 1000 de auditori, se îngrămădise pentru a 'l asculta.

El totdeauna alegea subiecte de acelea ce direct ne interesează a le cunoasce în viaȑa noastră. Câȑi sunt în Bucuresci cari nu cunosc câte ceva relativ la aer, la apă și sol, relativ la chimia culinară decât numai graȑie acestor conferinȑe și cursuri ale lui Davila.

Ca moto, el ȑicea: „Sciinȑele fisco-naturale distrug prejudiȑiunile ignoranȑei și nu pot fi adevărat folositoare de cât numai când sunt vulgarisate.“

El le făcea cu atâta modestie aceste lecțiuni publice, pe cât le făcea de bine: „Nu vorbesc marilor învățați, ȳicea el, acelor ce știu, vorbesc publicului Ate-neului Român, acestui public distins prin educațiunea și instrucțiunea generală, însă care simte trebuință de noțiuni speciale, precise, asupra sciințelor.“

Cunoscând rolul femeiei în societate, ca soție și mumă, el care făcuse atât pentru înălțarea nivelului culturei femeiei Române, adresându-se în aceste conferințe le ȳicea cu surîsul pe buze:

„Inima mea este veselă când, pe lângă tinerimea scoalelor, vede atâtea persoane distinse și mai ales ale frumosului sex, care gingașe și zîmbitoare, au venit în această sală cu dorința de a *culege fructe din arborul sciinței.*“

Nu pot, d-lor, să nu ȳic ceva, și aceeaș datorie mi se impune chiar, ca în câte-va cuvinte măcar, să vorbesc despre Davila ca Român.

De la sosirea sa, Davila fu isbit de

regularitatea și frumusețea trăsurilor poporului român. Mai mult ca atâta, și fără nici un șovinism din parte-ne, el fu cu deosebire isbit, ca și alți călători străini, cu deosebire francezi, de inteligența și educațiunea aleasă și înăscută a țeranului nostru.

Acești oameni pacinici, sobri și activi, modești și cumpătați, serioși și mai pe sus de toate ospitalieri și sinceri, au captivat în un mod puternic inima lui Davila. El făcea totul pentru ei. Cunoștințele sale medicale și punga sa era deschisă la necesitatea acestor oameni.

Poesia poporului nostru și rara armonie a cântecelor și doinelor române 'l făceau visător. Totdeauna când vorbea de frumos și poezie, vedeam cum în imaginația sa lega la un loc Vêrful cu dor, maiestatea Carpaților noștri, cu poietica cărare pe care fata de la țară trecând, înrotesce fusul, cântând doina'î dulce, pe când pe verdeața din vatra satului, flăcâii sprinteni și glumeți, farmecă pământul, la vioara olteanului ce 'și schimbă glasul dela „bătuta la cum se bate Dunărea.“

Această reverie a sa ce o transmitea elevilor de la pictură, pentru a 'i da o formă plastică, avea, d-lor, sorgintea în faptul important că Davila cunosea mai bine de cât mulți Români țara noastră. Imediat de la sosirea sa în țară, și în urmă pe când însoțea pe Domnitorul Cuza, fie cu deosebire când a însoțit pe M. S. Regele în marea și amênunțita călătorie ce a făcut în țară la sosirea sa, el a avut ocașie de a întipări în memoria sa ceea ce 'l surprinsese mai mult. El păstră în creerul său, ceea-ce Satmary aũ pus pe hârtie în albumul Regelui cu aceeași ocașie.

De la Porțile de fier la mlastinele Prutului, de la Carpați la albia Dunărei, el văduse totul, era pretudindenı cunoscut. Numele său e cel mai popular în țară. Toți rezerviștii aũ dus la căminurile lor resunetul activității și bunătăței sale. In privința activității sale prodigioase nũ ar putea fi comparat ca militar, de cât cu reputația ce o are în același mod generalul Galliffet. Mulți credeau că el nu avea pulpe, pe care și

le ar fi scos pentru a fi mai sprinten.

Copiii s'îi fură pînă la o vîrstă înaintată îmbrăcați cu chebea și bondița română.

Nemuritoarea sa socie, avea cea mai complectă colecțiune de toate varietățile de costume ce se usează a se purta în diferite județe.

Familiei Davila în mare parte, și voinei M. S. Regina, datorim reîntoarcerea îmbrăcămintei copiilor și femeilor noastre cu vesminte făcute în țară. Frumosul în acest cas a devenit un factor de economie națională.

Când în 1866 o nouă eră începu pentru noi, el făcu parte din misiunea însărcinată a saluta pe M. S. Regele în castelul familiei de la Sigmaringen.

El fu acela care profitând imediat de primul moment liber înainte ca M. S. Regele să se scoboare în salon, atîrnă pe părăși charta României. E primul ce tot cu acea ocazie pronunță numele de Regat, căci ideia independenței era adîncă săpată în peptul tuturilor. „Măria ta, țise el, nu un mic principat aveți a gu-

verna, dar o țară mare, Regatul României." În parte dorința sa s'a realizat. Să sperăm că ea va fi cu totul și în cursul îndeplinită.

În timpul resbelului, Davila era pre-tutindenă, el cunoștea toate cărările în jurul Plevnei.

Ambulanțele noastre, modul sănătos și estetic cu care le organizase el, rezultatele ce au dat, a făcut admirația tutu-lor. Împăratul Rusiei, ilustrul chirurg rus Pirogoff, au rămas încântați când le au vădit de aproape.

Totdeauna avea un tonifiant mai bun, sau un cuvânt mai dulce și mângâietor pentru răniții noștri.

El vedu încă în ziua de 30 August, când pornindu-ne cu ambulanțele secției a III-a Crucei roșie, ce aveam onoarea a dirigia, ne dicea: „En avant, toujours en avant!”

El vedu încă în seara acelei memorabile zile de 30 August, vărsând lacrimi de bucurie pentru izbânda zilei și pentru suferințele nenorociților răniți.

Până târziu în mijlocul nopții, ca cel

de pe urmă sanitar, el organiză ajutorul medical de la cele mai depărtate cor-turi, până la cele mai înaintate avant-posturî.

El se expusese pe câmpul de luptă și a scăpat ca prin mirare cu deosebire în ziua de 27 August.

Totdeauna era în frunte, totdeauna unde era un ajutor de dat, ceva de făcut. Știți că M. S. Regele, în telegrama prin care anunța M. S. Reginei luarea Plev-nei, termina această scurtă dar feri-cită misivă, cu cuvintele: „Davila este pretutindenî unde am trebuință de dên-sul!“

Știți d-lor că la 1882 Româniî din Transilvania avură fericita idee de a face o espoziție a artei române în Si-biî. Nu puteți să vă închipuiți cât a-ceastă idee și realizarea ei a bucurat pe Davila.

Pe când nici unul din cei prezenți — să o spunem pentru a ne îndrepta — nu a fost acolo, să vadă opera și să strângă

mâna fraților noștri, Davila, cu o parte din familia sa, cu toate obstacolele ce s'a pus celor ce se duceau din țară, s'a dus la Sibiū.

El a expus acolo, ceia ce ne onorează mai mult în materie de instrucție, tot ce se face și produce la Asilul „Elena Doamna.“

Un amic al meu, 'mă spunea cât prezența acestui mare filo-român, a entusiasmă inimile cercuite ale fraților noștri de peste munte.

Asilul fu admirat și de inimizii noștri.

Acum în Sibiū se află o scoală română, și în capul ei o orfană de la Asil. Slavici profesor la Asil se duse ca profesor acolo.

Știți că acest Slavici d'împreună cu d. A. Xenopol, și cercul românilor de la Viena, au organizat acea frumoasă și imponentă serbare din 1871, de la mormântul lui Ștefan cel Mare, ce se află la Putna în Bucovina.

Davila este acela, care în acel an, ne înlesni la 6 colegi, mijloacele de a călători în trei județe din țară și în mare

parte cu punga sa, în urmă ne a trimis la această românească serbare pentru a reprezenta pe studenții de la facultatea de medicină pe d. dr. Butărescu și pe mine.

Resbelul din 1870, a produs două mari fapte practice în Franța. A deschis ochii tuturilor asupra importanței în genere a instrucțiunii și în special asupra instrucțiunii superioare științifice. Ilustrii chimiști Berthelot, Pasteur, savanți ca Taine și Laboulay, Boutiny și Bréal etc. au dat o impulsie puternică prin importanta lor lucrare „Revue internationale de l'enseignement“ publiée par la société de l'enseignement supérieur.

Regretatul Dumont, a lăsat câte-va pagini memorabile în această materie!

Alți două chimiști ilustri: d-nii Friedel și Würtz au fost motorii importantei societăți. „Association française pour l'avancement des sciences“ imediat după 1870. Dumas, comitele d'Aaussonville și mai toate ilustrațiile Franciei făceau parte ca membrii.

Iată prima parte, grație căreia s'a făcut atât în Franția.

A doua parte a fost introducerea serviciului militar obligator pentru toți. Nu numai atât dar s'aū format acele admirabile „Bataillons scolaires“ printr-o mică remediază fizică la relele ce nasc din ținerea copiilor atâtea ani în școală, și al doilea prepară mușchii și sufletele, pentru cea mai nobilă acțiune: depunerea maximului de forțe de care suntem capabili, depunerea vieții noastre chiar la altarul apărării și interesului națiunii.

La noi, Davila, și e curios tot un chimist, știți cât a făcut pentru partea învățământului superior. Știți cât de mult ar fi dorit el o astfel de organizare a facultății de medicină.

Eū sunt convins că dacă la 1870 se dedea Decanatul acestui om, singurul ce avea dreptul la aceasta, facultatea noastră ar fi cu mult mai departe.

Dar Davila făcuse prea mult bine. Credeți-mă că moartea sa pe care mulți o regretăm, a sosit la timp. Noi nu sun-

tem deprinși a ni se face bine. Uitați-vă indiferența ce o avem pentru acei ce au luptat toată viața lor pentru binele patriei noastre! Știți cum s'a sfârșit Bolintineanu, de a căruia ultime suferințe fizice și materiale s'a ocupat numai Davila. Cine-va mai vorbesce de Negri, de Asaky și alții? !...

În congresul medicilor români, unde fie-care ca cocardă trebuia să poarte portretul lui Davila, de abia a doua zi unul din distinși săi elevi, d. dr. Dumitrescu Severeanu, a introdus bustul său în sala ședințelor! Și cu aceiași ușurință cu care uităm binele, mulți se întoarseră, poate pentru prima oară în viața lor, pentru a-l plânge și recunoasce meritele sale. Ce derisie!...

Nu mă sfiesc ale spune acestea, căci recunoasce greșele noastre, orî cât de mari ar fi ele, este o garanție pentru un viitor mai bun și *aceasta este scopul oamenilor de bine!*

Să trecem acum la lucruri mai vesele inimii!

Davila a fost inima Societății pentru

învătătura poporului Român. El vedea cât este de făcut acolo, și știa cât putem aștepta de la această sorginte de avuție și fapte naționale.

Știți cu toții cât a făcut el pentru a atrage în fosta scoală de medicină pe frații noștri din Transilvania și Macedonia. Știți cu toții numărul Sârbilor și cu deosebire al Bulgarilor ce au trecut prin ea. Ași putea dice fără temere, că dacă astăzi sute de răniți sunt mai bine îngrijiți, la Sofia, este grație elevilor ce au fost în scoala de medicină a lui Davila.

Dacă vedeți pe Stransky vechiul intern al spitalelor noastre, luptând soldățește și dorind unirea și independența țerei sale e numai grație lui Davila, căci fiind medic militar Român, a căpătat în inimă dorințele rezultatului la care am ajuns noi, prin unire și libertăți!

Se vorbește adesea în Camere de rolul nostru în cultura orientului, dar uită să se spună că numai Davila a făcut ceva în acest sens.

Vorbeam de batalioanele, scolare fran-

cese. Noi avem pe „micii dorobanți.“
 Trebuie să mărturisesc că această inovație în scoalele noastre merge admirabil de bine în toate unghiurile țerei. Unde am întrecut pe alții, e că o să vedeți în decimii de comune rurale, alături de batalioanele de băeți și pe fetețe, făcând cu aceeași serioșitate același exercițiu. Femeia română a probat și la 1848 în Transilvania, și unele chiar în 1877—78, că la necesitate știu a-și apăra căminul, fiul și patria.

Davila era inima micilor dorobanți din Bucuresci. El îmbrăca companii întregi pe socoteala sa. Cumpăra sute de puști de lemn pentru ei. Cine nu-și aduce aminte cum 'i aduna el în grădina Cismegiului și cu ce plăcere se afla între ei.

Pe când Davila se afla la expoziția din Sibiu, telegrafia la Bucuresci a se trimite costume și câte-va puști de lemn. Care fu surprinderea sa când vedu că puscele de lemn ale micilor noștri dorobanți erau oprite la frontiera Predeal Guvernul maghiar ne permițând ca ele să treacă pe teritoriul Românilor din Transilvania.

Ce fericire am simțit în inima mea în acel moment! Pușca de lemn, chiar jucăria copiilor noștri, inspiră teamă celor ce cu rigori ne permise timpului actual, vor a ucide rasa noastră ce se întinde pînă la Thisa. — Micii dorobanți au defilat la primul 10 Maiu, ca copii, să sperăm că în curând ca oameni vor defila la un alt 10 Maiu și mai majestos încă.

Trebue să termin. Dacă d-voastră cunoașteți, toate cele ce am avut onoare a vă spune, sunt fericit că cu această ocazie am putut cu toții a ne gândi la el; a ne întruni în acest amfiteatru al laboratorului de chimie, pentru care a făcut atît, în care pare că aud încă puternica sa voce, și simt căldura vorbirii sale! Aici, de la această catedră el a ilustrat 15 ani facultatea noastră, 31 de ani a muncit neconținut pentru țara noastră.

Resultatul acestor sacrificii au fost o boală teribilă. Cu două săptămîni înainte de a muri 'mî scria la Paris: „Je suis malheureusement atteint d'une insuffisance de valvules St de l'aorte, avec di-

latations considerables et accès fréquents d'angine.

Je suis heureusement le traitement Dujardin Beaumetz avec les injections de morphine, il y a un mieux *peut-être l'existence deviendra-t-elle supportable.*"

La 26 August 1884 el trecu la vecinicie.

Nu vă mai descriu trista impresiune ce a produs moartea sa în toate cercurile unde se lucrează, la toți oamenii de bine! Nu vă mai descriu desolația orfanilor! Ilustrul patriot român, C. A. Rossetti, scria în acea zi de doliu :

„... Noi cari îl plângem nu numai ca amici ci și ca Români, nu vedem, în viața-i română de 31 de ani, de cât un șir lung de bine-faceri pentru țara lui adoptivă, bine-faceri a căror nomenclatură numai ar făptui una din cele mai frumoase coroane ce a putut vreodată înflori pe mormântul unui om.“

Tot Bucuresciul a fost la înmormântarea sa, și grație unui comitet instituit în urma inițiativei luată de mai mulți amici și elevi ai răposatului sperăm că

statuia sa va figura pe una din pietele Capitalei, și a ilustrei sale socii la Asilul „Elena Doamna.“

Strada Notagiu, unde el a trăit, și în care mahala a făcut atât bine, poartă astăzi numele său.

Facultatea de medicină va trebui să aibă bustul său, după cum și cea de drept are pe al lui Costaforu.

Să nu uităm nici odată că cel mai mare merit al unui cetățean și profesor, este de a pune toată inima, știința și activitatea sa în serviciul societății, scoalei și a patriei, lucru ce Davila a făcut mai presus de toate!

Respect dar și neuitare memoriei lui Davila.

FINE-

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII „CAROL I“
BUCUREȘTI